

JOGGYAKORLAT

CSORDÁS Eörs

A LISZTÉRZÉKENYEK ÁLDOZÁSÁRÓL

«Euripides úgy tartotta, az ember életének tápláltatására kenyérnél és víznél egyéb nem kívántatik, és valami ezeken kívül vagyon, inkább csemege, mintsem étel... Üdvözítünk is az úri imádságban egyebeket elhallgatván így parancsolja, hogy imádkozzunk: A mi mindennapi kenyერünket add meg minékünk ma.»

(Mátyus István)

A Firenzei Zsinat rendelkezése értelmében minden pap a saját egyházának előírása szerint kovászos vagy kovásztalan kenyeret köteles használni az átváltoztatáskor (DS 1303). Ebből egyértelműen kiderül, hogy az Oltáriszentség alapanyaga a boron kívül a kenyér. A kenyérnek gabonából, míg a bornak szőlő terméséből készült, természetes bornak kell lennie (vö. CIC 924. kán. 3. §). Bár alapszabály, hogy «a kenyérnek [...] búzából valónak [...] kell lennie» (vö. CIC 924. kán. 2. §), mégis általánosságban azt mondhatjuk, hogy a gabona alatt értenünk kell mindent, amiből egy adott vidéken kenyeret sütnek (búza, rozs, árpa). Bár vannak vidékek, ahol kukoricalisztből vagy rizslisztből is sütnek kenyeret, de ezek nem tekinthetők az Eukarisztia érvényes alapanyagának.¹

A keresztények többsége kenyér színe alatt veszi magához az Oltáriszentséget. Mégis vannak, akik ezt nem tehetik, ugyanis egészségi állapotukra való tekintettel a legkisebb mennyiségű gabonát sem vehetnek magukhoz. Ennek a betegségnek a tüneteit már Kr.u. a 2. század közepén koiliakos (bélbetegség) néven leírta a kappadokiak Aretaeus. A koiliakos görög szóból származik az orvostudományban ma használatos latin változat: coeliakia.² Bár már a görögök is ismerték ezt a betegséget, mégis a gabonával való oki összefüggésre csak az 1950-es években figyeltek fel. Mintegy húsz évvel később, 1969-ben jutottak el odáig a tudósok, hogy többé-kevésbé pontosan megadják a coeliakia diagnosztikájának kritériumait. A betegség oka a gabonafélék egyik alkotóeleme, a glutenin nevű fehérje iránti érzékenység.

A kenyér készítése kapcsán a Herczeg-Juhász: *Olasz-Magyar Szótár*³ megemlíti, hogy a „panificarsi” vallási értelemben annyit jelent, hogy „kenyérre válik”.

¹ RADÓ, P., *Enchiridion Liturgicum*, I. Romae 1966.² 518.

² A görög kappából „c” lett, majd a görög „oi” kettősmagánhangzót a latin „oe” kettősmagánhangzó váltotta fel. A görög „os” melléknévképző helyébe a latin „ia” főnévképző került.

Ebben a kenyérré válásban (*panificatio*) döntő szerepe van a gluteninnek. A panificatio, vagyis a kenyérré válás egy hosszabb folyamat. A kenyér készítésekor a búzalisztet vízzel összekeverjük (összegyúrjuk). A vizes közegben kémiai reakciók történnek. Ezek közül a legjelentősebb a fehérjék átalakulása. A lisztben kétféle fehérje van: ún. metabolikusan aktív fehérjék, ezek az enzimek, és ún. tartalékfehérjék. A búzalisztben levő tartalékfehérjék a glutenin és a gliadin. Ezek a molekulákon bőségesen található ún. szulfhidril (-SH) csoport. Ezeket úgy kell elképzelni, hogy a fehérjéhez hozzá van kötve egy kén atom, és a kénhez egy hidrogén. A szulfhidril csoport vizes közegben instabil. Oxidálódik. Mégpedig úgy, hogy két szulfhidril csoport diszulfid-híd formájában összekapcsolódik.

Mivel egy-egy fehérjemolekulán sok szulfhidril csoport van, a fenti reakció révén, hálószerűen, rengeteg fehérjelánc kapcsolódik össze. Az így létrejövő komplex fehérjehálót nevezzük gluténnek (magyarul: sikér). Kémiai értelemben ez a folyamat tekinthető *panificationnak* azaz „kenyérré válás”-nak. (Prof. Dr. Hidvégi Máté).

Magyarországon becslések szerint a lakosságnak egy ezreléke szenved ebben a betegségben. Szakemberek szerint a magyarországi adatok csak a jéghegy csúcsát jelzik, mivel a betegek számának és előfordulásának megítélése csak hozzávetőleges. Vannak, akik úgy tartják az emberiség 1 %-a szenved ebben a betegségben. A lisztérzékenység nem gyógyítható, de maga az állapot a legszigorúbb diétával tünetmentessé tehető. A szigorú diéta alatt értendő, hogy a szentáldozáskor magunkhoz vett kenyérből levő glutenin mennyiség is kerülendő.

Ma már több cég által előállított készen kapható, vagy megrendelhető gluteninmentes kenyér van forgalomban (Coelipán, Barbara, Emese, Fe-Mini termékcsalád, Coelimix multi, stb.). Magától értetődően vetődik fel a kérdés, hogy vajon az ilyen gluteninmentes kenyér az Eukarisztia érvényes alapanyagának tekinthető-e vagy sem? A problémával a Hittani Kongregáció is foglalkozott. A Kongregáció így fogalmazta meg a kérdést, amelyre választ keresett: *Vajon elképzelhető-e olyan gabonaliszt használata az Oltáriszentség anyagát képező kenyér sütésénél, amelyből a glutenin nevű fehérjét kivonják?* A Kongregáció a választ az 1995. június 19-én kiadott *Questo dicasterio* kezdetű levelében adta meg. A levél értelmében az Eukarisztia anyagát illetően:

1. az olyan gabonalisztből készült kenyér, «amelyből a glutenint teljesen kivonták» érvénytelen alapanyag;
2. érvényesen változtatható át az a kenyér, amely olyan lisztből készült, amelyben annyi glutenin maradt, amennyi a *panificatio*-hoz (a Kongregáció levele olasz nyelven irodott) azaz a kenyérré váláshoz szükséges. Ez a liszt sem tartalmazhat idegen anyagot. Legfőképpen olyan anyag ne legyen benne, amely a kenyeret megfosztja a maga természetétől.

³ Akadémiai Kiadó, Budapest 2000.

Lelkipásztori kérdés, hogy mikor alkalmazható olyan kenyér, amely csak minimális glutént tartalmaz? A Kongregáció válasza értelmében erre csak a helyi ordinárius adhat engedélyt, mégpedig olyan orvosi vélemény birtokában, amely igazolja, hogy indokolt a speciális kenyér használata.

Egészségügyi kérdés, hogy vajon van-e olyan orvos, aki ilyen igazolást kiállít? Sőt, továbbmenve van-e egyáltalán szükség ilyen igazolásra? Lehet ilyen igazolásra szükség, ha papról van szó, aki mindig két szín alatt áldozik a szentmisében. „A legszentebb eucharisztikus áldozatot kenyérrel és olyan borral kell végezni, melyhez kevés vizet kevernek.” (CIC 924. kán. 1. §.). Világi hívek esetében nincs szükség ilyen speciális kenyér alkalmazására, ugyanis hittanilag és fegyelmileg sincs semmi akadály annak, hogy valaki egyedül a bor színe alatt áldozzék. Az Egyházi Törvénykönyv úgy rendelkezik, hogy «A szentáldozást csak a kenyér színe alatt szolgáltatassák ki, vagy a liturgikus törvények szerint mindkét szín alatt; szükség esetén pedig egyedül a bor színe alatt is.» (CIC 925. kán.). A leírt betegség és esetleg más betegségek kimerítik a szükség esetének fogalmát.

Lelkipásztori szempontból nehézségek jelentkeznek a Szent Vérrel kapcsolatban. Ezek a nehézségek: miként lehet a bor színe alatt áldoztatni, és van-e lehetőség arra, hogy a Szent Vért a szentségházban (tabernákulumban) őrizzék.

1. Úgy tűnik az áldoztatás kérdése több módon is megoldható. Megáldozhat a beteg a pap kelyhéből, de talán higiénikusabb ha a pap a szentmisében a miséző kehely mellett egy külön kis kehelyben bort (és vizet!) változtat át. Erre a célra már lehet külön kis kelyhet kapni. Nem drága, külön kis tokja van, amelybe kehelytőlőt is lehet tartani. A beteg vagy betegek ilyen kehelyből áldozhatnak meg. A megoldás nem is olyan bonyolult, gondoljunk a protestánsoknál az Úrvacsora osztására. Másik megoldás a szívócső használata. Az első évezredben Rómában a szentáldozásnál az ún. fisztulát (szívócső) használták, amely a kétszín alatti áldozással együtt eltűnt a liturgiából. Visszavezetése nem lehetetlen, különösen azért, mert lehet már kapni szép kivitelű, fém szívócsöves kanalat (Trinklöffel, drinking straw spoon), amelynek használata higiénikus, és megfelelő méltósággal kezelhető. A negyedik lehetőség, hogy a beteg egy külön erre a célra rendszeresített kiskanalat hoz magával. Minden megoldás esetén a használt eszköz purifikálásról gondoskodni kell. Bármelyik megoldást választjuk, a lisztérzékeny személynek a szentmise előtt jelezni kell, hogy szentáldozáshoz kíván járulni.
2. A Szent Vér őrzése nehezen, sőt egyáltalán nem megoldható probléma. Rövid, néhány órára még betehető a Szent Vér a tabernákulumba, ám már 24 óra is veszélyes lehet, amennyiben a bor megromlik, megecetesedik. Ebben az esetben pedig már nem beszélhetünk szentáldozásról, hiszen az Oltáriszentség Jézus Teste és Vére a kenyér és a bor színe alatt. Amikor már nem beszélhetünk borról, nyilvánvalóan nem beszélhetünk Eukarisztiáról, és ennek megfelelően szentáldozásról.

A Hittani Kongregáció idézett levelét néhány általános rendelkezéssel zárta le. Ezek az általános előírások a következők:

A.) az ordinárius jogkötelessége megállapítani, hogy a használandó anyag megfelel-e a fenti előírásoknak;

B.) az engedély csak arra az időszakra szól, amíg a betegség fennáll;

C.) minden botrányt el kell kerülni;⁴

D.) papjelölteket hasonló betegségek esetében nem szabad felszentelni;

E.) a továbbiakban minden ezzel kapcsolatos kérdés a Szentségi Kongregációhoz intézendő;

F.) a Püspöki Konferenciák kétévenként tegyenek jelentést az említett Kongregációnak (EV 14/2885-2889).

---

⁴ Nyilvánvaló, hogy ez a helyi lelkipásztor bölcs belátására van bízva, mindig szem előtt tartva, hogy a katolikus lisztércekenek is alapvető joga szentáldozáshoz járulni.